

Cauza C-43/22**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

18 ianuarie 2022

Instanța de trimitere:

Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) din Polonia

Data deciziei de trimitere:

22 decembrie 2021

Recurent:

Procuror general

Celelalte părți din procedură:

D.J., D[X]. J., Ł.J., S.J.

Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K.

Obiectul procedurii principale

Cale extraordinară de atac împotriva unei hotărâri prin care se dispune repararea prejudiciului moral cauzat de moartea unei persoane apropiate.

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Conformitatea cu dreptul Uniunii a detașării pe durată determinată sau nedeterminată a unui judecător la o instanță civilă superioară pe baza unor criterii care nu au fost făcute publice, cu posibilitatea de revocare a detașării judecătorului în orice moment și fără motivare.

Articolul 267 TFUE

Întrebările preliminare

1. Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf și articolul 5 alineatele (1)-(3) din Tratatul privind Uniunea Europeană coroborate cu articolul 47 și articolul 51 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale trebuie interpretate în sensul că se opun unor dispoziții naționale potrivit cărora ministrul justiției dintr-un stat membru poate, pe baza unor criterii care nu au fost făcute publice, pe de o parte, să detașeze un judecător, pe durată determinată sau nedeterminată, la o instanță civilă superioară competentă să se pronunțe în cauze care intră sub incidența dreptului Uniunii și, pe de altă parte, să revoce această detașare în orice moment și pe baza unei decizii nemotivate?

2. În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare: articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf și articolul 5 alineatele (1)-(3) din Tratatul privind Uniunea Europeană coroborate cu articolul 47 și articolul 51 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale trebuie interpretate în sensul că instanța națională sesizată cu o cale de atac formulată împotriva hotărârii unei instanțe din a cărei compunere face parte un judecător detașat potrivit modalităților descrise la prima întrebare este obligată să examineze din oficiu dacă o asemenea instanță este o instanță judecătorească independentă și imparțială, inclusiv în cazul în care cauza cu care este sesizată nu intră sub incidența dreptului Uniunii?

3. În cazul unui răspuns afirmativ la cea de a doua întrebare: articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf și articolul 5 alineatele (1)-(3) din Tratatul privind Uniunea Europeană coroborate cu articolul 47 și articolul 51 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale trebuie interpretate în sensul că impun instanței dintr-un stat membru să anuleze hotărârea judecătorească definitivă în fiecare caz în care constată că la examinarea cauzei respective a participat un asemenea judecător detașat și că instanța din a cărei compunere a făcut parte acesta nu era independentă și imparțială, prin intermediul unei căi de atac care servește la anularea hotărârilor judecătorești definitive precum o cale extraordinară de atac, sau efectele unei asemenea încălcări țin de autonomia procedurală a statului membru?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf și articolul 5 alineatele (1)-(3) TUE

Articolul 47 și articolul 51 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale

Dispozițiile naționale invocate

Constituția Republicii Polone, articolul 45, articolul 178 alineatul 1 și articolul 179.

Legea privind organizarea instanțelor de drept comun (denumită în continuare „p.u.s.p”), articolul 77.

Codul de procedură civilă (denumit în continuare „k.p.c.”) articolul 1, articolul 379 punctul 4, articolul 386 alineatul 2, articolele 398¹³, 398¹⁵ și 398²¹.

Legea privind Curtea Supremă, articolul 1 punctul 1 litera b), articolul 26 alineatul 1, articolul 89 alineatul 1, articolul 91 alineatul 1 și articolul 95 punctul 1.

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 Prin hotărârea din 18 octombrie 2017, Sąd Apelacyjny [Curtea de Apel] a respins apelurile ambelor părți împotriva sentinței pronunțate de Sąd Okręgowy [Tribunalul Regional] la 9 martie 2016, prin care pârâtul Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe w K. [Serviciul Voievodal de Ambulanță din K.] a fost obligat să plătească fiecărui reclamant: D.J., D[X]. J., Ł.J. și S.J. suma de 100 000 PLN majorată cu dobânzile legale de la 7 august 2013 până la data efectuării plății, cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral cauzat de moartea unei persoane apropiate, I.J., în temeiul articolului 446 alineatul 4 din Codul civil coroborat cu articolele 23 și 24 din Codul civil.
- 2 Din completul de judecată care a pronunțat această hotărâre au făcut parte: J.K. și J.N. – judecători ai Sąd Apelacyjny [Curtea de Apel], în exercitarea funcțiilor lor judiciare în cadrul Sąd Apelacyjny [Curtea de Apel], și A.P.-P, judecător al Sąd Okręgowy [Tribunalul Regional], detașat începând cu 1 noiembrie 2016 pe durată nedeterminată în vederea exercitării funcțiilor sale judiciare la Sąd Apelacyjny [Curtea de Apel].
- 3 Împotriva hotărârii Sąd Apelacyjny [Curtea de Apel] a fost introdusă o cale extraordinară de atac, în temeiul articolului 89 alineatul 1 coroborat cu articolul 115 alineatele 1 și 1a din Legea privind Curtea Supremă, de Prokurator Generalny [Procurorul general, denumit în continuare „procurorul general”], care a invocat necesitatea asigurării respectării principiului statului de drept democratic, care pune în aplicare principiile justiției sociale, și a atacat hotărârea în totalitate.
- 4 Procurorul general a imputat hotărârii atacate încălcarea principiilor, a libertăților și a drepturilor omului și ale cetățeanului stabilite în Constituția Republicii Polone, în primul rând prin constatarea că suma de 100 000 PLN pentru fiecare dintre reclamanți constituie o despăgubire corespunzătoare pentru aceștia, în pofida faptului că ruptura legăturii familiale dintre membrii familiei a avut loc ca urmare a morții lui I.J. cauzate de o abatere săvârșită de un angajat al Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe din K., iar sumele stabilite nu îndeplinesc funcția compensatorie a despăgubirii, și, în al doilea rând, prin neluarea în considerare a situației de drept și de fapt a reclamanților, cauzată de abaterea săvârșită de angajatul Wojewódzkie Pogotowie Ratunkowe din K., și neluarea în considerare a posibilității de a le acorda acestora o despăgubire în cuantumul integral solicitat, și anume 200 000 PLN pentru fiecare dintre reclamanți. De

asemenea, procurorul general a invocat încălcarea flagrantă a dreptului material printr-o interpretare eronată a dispozițiilor relevante din Codul civil care a condus la aprecierea că despăgubirea cuvenită reclamantilor consta în suma de 100 000 PLN pentru fiecare dintre aceștia, iar pretenții superioare ar fi fost excesive.

- 5 În răspunsul la calea de atac extraordinară, reclamantii au solicitat admiterea integrală a acesteia și obligarea pârâtului la plata cheltuielilor de judecată. La rândul său, în răspunsul la calea extraordinară de atac, pârâtul a cerut respingerea acesteia ca fiind în mod vădit nefondată și obligarea reclamantilor la plata cheltuielilor de judecată.

Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare

- 6 Necesitatea de a sesiza Curtea cu problemele de drept formulate în dispozitivul deciziei decurge din participarea la completul de judecată care a pronunțat hotărârea atacată a unui judecător detașat în temeiul articolului 77 alineatul 1 punctul 1 din p.u.s.p la o instanță superioară pe o perioadă nedeterminată. Necesitatea menționată a survenit în urma pronunțării Hotărârii Curții din 16 noiembrie 2021, Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim și alții, C-748/19-C-754/19, EU:C:2021:931, ale cărei puncte 72, 73, 81-83, 88 și 90 și al cărei dispozitiv au fost citate în decizia de trimitere.
- 7 În acest context, se ridică mai întâi problema dacă concluziile care decurg din Hotărârea în cauza C-748/19, pronunțate în cadrul unei proceduri penale, trebuie aplicate și situației judecătorilor detașați în temeiul articolului 77 alineatul 1 punctul 1 din p.u.s.p care se pronunță în cauze civile.
- 8 Întrucât această hotărâre a fost pronunțată în urma adresării unei întrebări preliminare de către instanța de trimitere într-o cauză penală, concluziile hotărârii menționate nu sunt direct aplicabile situației judecătorilor detașați care se pronunță în cauze civile – fie și numai din cauza faptului că acestea au fost formulate și ca urmare a examinării conformității dispozițiilor naționale cu articolul 6 alineatele (1) și (2) din Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale. Totodată, făcând abstracție de diferențele evidente dintre procedurile penale și cele civile, aceasta este situația, printre altele, deoarece în cadrul procedurii civile ministrul justiției, care este în același timp și procuror general, nu dispune de o autoritate ierarhică asupra uneia dintre părțile din procedură (spre deosebire de cazul procedurii penale, unde dispune de autoritate ierarhică asupra procurorului).
- 9 Având în vedere cele menționate, se ridică problema dacă Hotărârea Curții în cauza C-748/19 poate fi aplicată situației unui judecător detașat la o instanță superioară competentă în cauze civile care intră sub incidența dreptului Uniunii, în condițiile prevăzute la articolul 77 alineatul 1 punctul 1 din p.u.s.p – dispoziție care nu impune obligația de a indica criteriile decisive pentru detașare, nici de a le

face publice. O problemă similară se ridică având în vedere faptul că judecătorul detașat la o instanță superioară competentă să soluționeze cauzele civile care intră sub incidența dreptului Uniunii poate, în lumina dispozițiilor articolului 77 alineatul 4 din p.u.s.p, ca și judecătorul detașat care se pronunță în cauze penale care intră sub incidența dreptului Uniunii, să fie revocat fără preaviz pe baza unei decizii a ministrului justiției care nu trebuie să conțină o motivare.

- 10 În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, este necesară determinarea consecințelor constatării faptului că dispozițiile privind detașarea – în măsura prezentată mai sus – sunt contrare dreptului Uniunii. Problema principală este dacă instanța națională sesizată cu calea de atac introdusă împotriva unei hotărâri judecătorești pronunțate de o instanță din a cărei compunere a făcut parte un judecător detașat este obligată să examineze din oficiu dacă o astfel de instanță este o instanță judecătorească independentă și imparțială, inclusiv în cazul în care cauza respectivă nu intră sub incidența dreptului Uniunii.
- 11 Hotărârea instanței de prim grad atacată în procedura principală a fost pronunțată într-o cauză privind acordarea unei despăgubiri pecuniare pentru prejudiciul moral cauzat de moartea unei persoane apropiate, iar solicitarea unor asemenea despăgubiri nu este reglementată la nivelul legislației Uniunii. Cu toate acestea, trebuie avut în vedere faptul că Hotărârea Curții în cauza C-748/19 a fost pronunțată într-o cauză care prezenta un element de legătură cu dreptul Uniunii, având în vedere aplicabilitatea Directivei 2016/343. Prin urmare, în opinia Sąd Najwyższy [Curtea Supremă], această hotărâre a Curții nu poate fi transpusă direct în situația unor judecători detașați care se pronunță nu numai în proceduri de natură diferită (și anume, proceduri civile), ci și în cauze care nu intră sub incidența normelor stabilite în cadrul procedurii legislative a Uniunii Europene.
- 12 Dacă, în cadrul răspunsului la prima întrebare, Curtea ar statua că nici judecătorii detașați în condițiile articolului 77 alineatul 1 punctul 1 din p.u.s.p care se pronunță în cauze civile nu beneficiază de garanțiile de independență și de imparțialitate, se ridică problema consecințelor care trebuie deduse din aceasta în cazul unei căi de atac formulate împotriva hotărârii pronunțate într-o cauză civilă care nu intră sub incidența dispozițiilor dreptului Uniunii. Într-o asemenea ipoteză, este legitimă în special îndoiala cu privire la aspectul dacă instanței naționale sesizate cu o cale de atac formulată împotriva unei hotărâri pronunțate de instanța din a cărei compunere face parte un judecător detașat potrivit modalităților descrise mai sus îi poate fi impusă obligația de a examina din oficiu dacă o astfel de instanță este o instanță judecătorească independentă și imparțială. Principiul autonomiei procedurale a statelor membre poate conduce la concluzia că dreptul național este cel care trebuie să determine dacă și în ce măsură acest aspect trebuie examinat de instanța sesizată cu calea de atac, inclusiv, printre altele, dacă în acest caz este necesară invocarea unei obiecții de către una dintre părțile din procedură.
- 13 De asemenea, în cazul unui răspuns afirmativ la cea de a doua întrebare astfel formulată, se ridică problema admisibilității anulării hotărârii pronunțate de instanța din a cărei componență face parte un judecător detașat în temeiul

articolului 77 alineatul 1 punctul 1 din p.u.s.p prin intermediul unei căi de atac precum calea de atac extraordinară în discuție. În această privință, devine relevant în special aspectul privind posibilitatea de a impune instanței naționale sesizate cu o cale de atac de acest tip să anuleze o hotărâre definitivă în fiecare caz în care constată că la examinarea cauzei respective a participat un asemenea judecător detașat și, prin urmare, instanța din a cărei compunere a făcut parte acesta nu era, potrivit Curții, independentă și imparțială.

- 14 Calea extraordinară de atac este o instituție cu caracter excepțional, a cărei premisă structurală este definirea condițiilor sale astfel încât aceasta să servească la eliminarea din ordinea juridică a hotărârilor judecătorești care conțin vicii de o importanță fundamentală în raport cu principiul statului democratic de drept, care pune în aplicare principiile justiției sociale. Rolul controlului constituțional efectuat de Sąd Najwyższy [Curtea Supremă] într-un caz concret, în urma formulării unei căi de atac extraordinare, nu este eliminarea tuturor hotărârilor greșite, ci doar a celor care aduc atingere bazei contractului social ce constituie fundamentul unui stat de drept democratic, care pune în aplicare principiile justiției sociale, prin urmare a celor care se referă la o anumită formă a relației dintre un particular și autoritățile publice sau la demnitatea unui particular. Prin urmare, încălcările constatate, care aduc atingere acestui principiu, trebuie să fie suficient de grave încât să impună ingerința în autoritatea de lucru judecat. Instituția căii de atac extraordinare, care, în cazul în care se constată că este fondată, permite anularea unei hotărâri definitive, constituie o excepție de la principiul constituțional al stabilității hotărârilor judecătorești definitive. Pentru acest motiv, simpla pronunțare a unei hotărâri cu încălcarea flagrantă a legii nu justifică încă anularea acesteia pentru a garanta respectarea principiului statului de drept democratic, deoarece se întâmplă ca, în contextul unei situații de fapt concrete, să fie necesar să se acorde prioritate valorii constituționale a securității juridice, al cărei element intrinsec este protejarea autorității de lucru judecat (*res iudicata*) care servește la protejarea stabilității și a validității hotărârilor judecătorești, precum și a raporturilor juridice create de acestea.
- 15 Principiul stabilității hotărârilor judecătorești definitive menționat constituie o valoare importantă și în ordinea juridică a Uniunii. Se consideră că, având în vedere autoritatea de lucru judecat, stabilitatea dreptului și a raporturilor juridice, precum și o bună administrare a justiției, este necesar ca hotărârile judecătorești rămase definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor de exercitare prevăzute pentru aceste căi de atac să nu mai poată fi repuse în discuție. Prin urmare, dreptul Uniunii nu impune unei instanțe naționale să înlăture aplicarea normelor interne de procedură care conferă autoritate de lucru judecat unei decizii, chiar dacă aceasta ar permite remedierea unei încălcări a dreptului Uniunii prin decizia în cauză (Hotărârea din 1 iunie 1999, *Eco Swiss*, C-126/97, EU:C:1999:269, punctele 46 și 47, și Hotărârea din 16 martie 2006 *Kapferer*, C-234/04, EU:C:2006:178, punctele 20, 21 și 24).
- 16 De asemenea, în dreptul Uniunii se aplică principiul efectivității („*effet utile*”) care impune aplicarea deplină a dreptului Uniunii în toate statele membre, precum

și garantarea protecției jurisdicționale a drepturilor conferite particularilor de acest drept. În lumina acestui principiu, dreptul Uniunii ar trebui aplicat din oficiu, fără a fi necesară invocarea sa în cadrul unor obiecții formulate de părți.

- 17 O completare specifică a principiului efectivității este conceptul de autonomie procedurală a statelor membre. Această doctrină, formulată în mod tradițional în Hotărârile Curții din 16 decembrie 1976, *Rewe-Zentralfinanz* și *Rewe-Zentral*, 33/76, EU:C:1976:188, și *Comet*, 45/76, EU:C:1976:191, prevede că în lipsa unei reglementări a Uniunii, revine ordinii juridice interne atribuția de a desemna instanțele competente și de a stabili modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor destinate să asigure protecția drepturilor conferite resortisanților statelor membre în temeiul efectului direct al dreptului Uniunii.
- 18 Având în vedere cele menționate mai sus, se ridică problema dacă introducerea unei căi de atac extraordinare împotriva unei hotărâri definitive pronunțate într-o cauză civilă care nu intră sub incidența dreptului Uniunii și la a cărei pronunțare a participat un judecător detașat la o instanță superioară în temeiul articolului 77 alineatul 1 punctul 1 din p.u.s.p trebuie – în cazul în care Curtea, precum în Hotărârea pronunțată în cauza C-748/19, consideră că un asemenea judecător nu beneficiază de garanțiile de independență și de imparțialitate – să implice în mod necesar anularea acestei hotărâri. În acest caz, este necesar să se clarifice mai întâi dacă instanța națională sesizată cu o cale de atac de natura căii de atac extraordinare în discuție trebuie, din oficiu și în orice situație, să anuleze hotărârea judecătorească definitivă pronunțată de o instanță din a cărei compunere a făcut parte un asemenea judecător detașat sau dacă, în acest caz, există posibilitatea de a se stabili efectele unei asemenea încălcări conform dispozițiilor naționale, în cadrul autonomiei procedurale a statului membru menționate mai sus.